

Tien jaar planteninventarisatie in Berkheide

In de tweede helft van de zeventiger jaren werd de flora van Berkheide door de Werkgroep Berkheide nauwkeurig onderzocht. De resultaten van deze inventarisatie overtroffen alle verwachtingen. Verspreid over het hele gebied werden vele interessante soorten gevonden. Met zijn ruim ... plantensoorten, rijk ontwikkelde noordhellingen en een aantal bijzonder fraaie duinroosvlakten staat Berkheide inmiddels weer te boek als een waardevol natuurgebied. Dit jaar zal een volledig verslag van de inventarisatie door de werkgroep worden uitgebracht.

door HAN RUNHAAR en ALBERT SALMAN

Toen de Werkgroep Berkheide in 1975 met de inventarisatie begon, was weinig tot niets bekend over de plantengroei van Berkheide. Het gebied stond onder zware druk van wilde recreatie en waterwinning en genoot weinig belangstelling van de natuurbescherming (zie artikel op blz. 5). Met de flora-inventarisatie werd een eerste aanzet gegeven om in die situatie verandering te brengen.

Het gebied werd in de jaren 1975-1978 intensief onderzocht, waarbij per kwart vierkante kilometer alle aanwezige hogere plantensoorten werden genoteerd. In later jaren zijn deze gegevens aangevuld met waarnemingen van nieuwe soorten en werden ook in het gebied voorkomende blad- en le- vermossen geïnventariseerd.

NOORDHELLINGEN

Al snel bleek het gebied rijker te zijn aan plantensoorten dan door velen werd ge-

D. Meijman

Maan-
varen

dacht. Met name de noordhellingen in het gebied bleken opmerkelijk rijk te zijn, met soorten als Kruisbladgentiaan, Nachtsilene, Vleugeltjesbloem, Ruige Scheefkelk, Maanvaren, Geelhartje, Stijve Ogentroost en vele andere. De Maanvaren is een wispelturige verschijning; op hellingen waar men het ene jaar tientallen of soms zelfs honderden exemplaren aantreft, kan het gebeuren, dat het volgende jaar geen enkele wordt aangetroffen.

De beschutte ligging (door expositie op het noorden), in combinatie met een relatief kalkrijke ondergrond, zorgt niet alleen voor een geschikt milieu voor hogere planten, maar ook voor veel soorten mossen. Hier willen we slechts één der opvallendste soorten noemen, het Rozetmos (*Rhodobryum roseum*), een van de grootste Nederlandse soorten, die wel wat weg heeft van een miniatuurpalm.

ZEEDORPENINVLOED

Een andere bijzonderheid van het gebied is het voorkomen van veel soorten behorend tot het z.g. zeedorpenlandschap, soorten die door de vegetatiekundige dr. H. Doing zijn beschreven als kenmerkend voor de vegetatie rond oude zeedorpen. In Berkheide zijn dat Knolbeemdgras, Kegelsilene, Blauwe Bremraap, Ruw Gierstgras en Duinaveruit. Ze komen vooral voor in het noordelijk deel van Berkheide en danken hun voorkomen waarschijnlijk aan een langdurig extensief gebruik van het duinterrein door bewoners uit Katwijk.

DUINROOSVLAKTEN

Niet zozeer van floristische maar vooral van landschappelijke waarde zijn de duinroosvlakten die door het jaar heen een fraaie afwisseling aan kleuren te zien geven. In voorjaar en zomer zijn het vooral witte bloemen van de Duinroos zelf en de gele bloemen van Muurpeper die het kleuraspect bepalen. In het najaar verkleuren de Duinrozen en geven dan hele vlakten roodbruine gloed.

De Duinroosvlakten zijn arm aan hogere planten. Mossen en korstmossen komen vaak wel in grote aantallen voor. Ook voor paddstoelen zijn ze van belang. Vooral Buikzwammen kan men er veel aantreffen, waaronder de zeldzame Peperbus (een soort

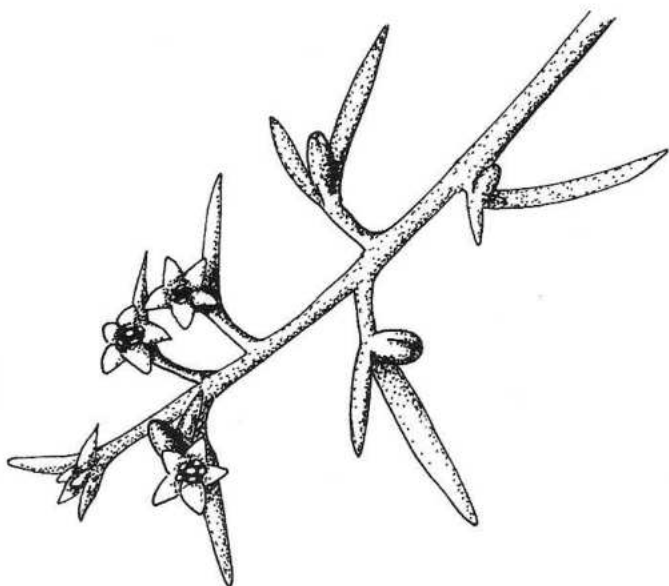

Rozetmos

Aardster) en de Gesteelde Stuifbal. Door de geringe beworteling van de bovengrond zijn de duinroosvlakten zeer gevoelig voor betreding.

SCHIETBANEN

Een uitgesproken verrassing was de rijkdom van het terrein dat tot 1977 geheel afgesloten was geweest in verband met het gebruik als schietterrein. Tussen de schietbanen en bunkers werden gawe en soortenrijke noordhellingvegetaties en mosvlakten aangetroffen. Opzienbarend was de vondst van Duinbergvlas, een soort die sedert 1921 niet meer in Nederland was gevonden en die als uitgestorven werd beschouwd.

Detail Duinbergvlas

INFILTRATIE

Door infiltratie met boezemwater is het gebied verrijkt met een paar weinig algemene soorten uit het rivierengebied, te weten Slijkgroen en het levermosje *Riccia cavernosa*. Gewend aan grote fluctuaties in de waterstand en een slibbige bodem voelen deze soorten zich thuis in het infiltratiegebied, en wel op de bodem van 's zomers drooggevalen kwelplassen.

Verder vormde de infiltratie allerm minst een verrijking voor de flora. Weliswaar worden op recent ontstane kwelplassen (vochtige/natte plekken die onder invloed staan van het uit de infiltratieplassen afstromende grondwater) nog een aantal soorten van vochtige duinvalleien aangetroffen (Strandduizendguldenkruid, Krielparnassia, Duinrus en Bleekgele Droogbloem), maar als gevolg van de voedselrijkdom van het infiltratiewater verruigen deze plekken snel en worden de genoemde soorten vervangen door Duinriet, Lisdodde, Wilgeroosje en Brandnetel.

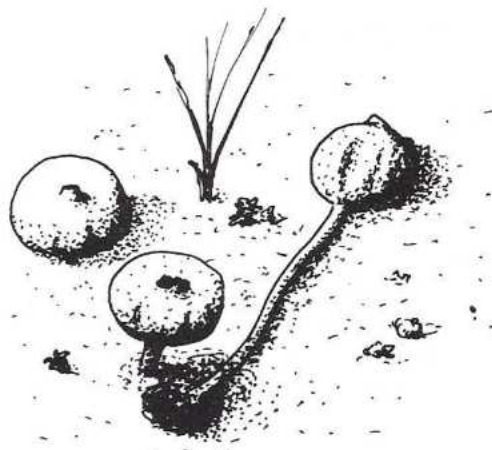
Peperbus, een aardster

VERANDERINGEN

Er is in de laatste jaren veel ten gunste veranderd vergeleken met de situatie in 1975. De gegevens die in de inventarisatie zijn verzameld, hebben ertoe bijgedragen, dat Berkheide als natuurgebied is erkend en de bescherming van het gebied is verbeterd.

Plannen voor bijna een verdrievoudiging van de oppervlakte-infiltratie konden grotendeels worden voorkomen. De recreatieproblemen in het gebied zijn voor een belangrijk deel opgelost sinds Staatsbosbeheer het beheer van het gebied op zich heeft genomen. Vertrapte hellingen en duinroosvlakten hebben zich sindsdien weer grotendeels kunnen herstellen. Op voorheen kaalgelopen plekken hebben zich hier en daar soorten als Wondklaver gevestigd.

We willen we er echter voor waarschuwen, dat een betere bescherming niet mag leiden tot verstarring door het volledig vastleggen van zandverstuivingen. Deze vormen in de duinen een natuurlijk proces en spelen een belangrijke rol in de verjonging van het duingebied. Vastlegging leidt op den duur tot een verarming van de flora. Inpassing van "gecontroleerde verstuivingen" in het terreinbeheer vormt dan ook een belangrijke uitdaging voor de beheerder.

Gesteelde Stuifbal